3. Жирмунский В.М. Об аналитических конструкціях / В.М. Жирмунский // Общее и германское языкознание. Избранные труды. – Л. : Наука, 1976. – С. 82-125.

4. Стеблин-Каменский М.И. Грамматика норвежского язика / М.И. Стеблин-Каменский. – М., Л. : Изд-во АНССР, 1957. – 243 с.

5. Новакович А.С. Датский язык / А.С. Новакович. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1974. – 230 с.

6. Попов О.К. Шведский язык / О.К. Попов, Н.М. Попова. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1969. – 163 с.

7. Миронов С.А. Нидерландский (голландский) язык / С.А. Миронов. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1965. – 183 с.

8. Shetter W. Dutch. An essential grammar / W. Shetter, I. Van de Cruysse-Van-Antwerpen. – L., N-Y. ^ Routlege Taylor&Frances Group? 2006. – 322 p.

9. Tiersma P.M. Frisian reference grammar / P.M. Tiersma. – Ljouwert : Fryske Akademy, 199. 147 p.

10. Жлуктенко Ю.А. Фризский язык / Ю.А. Жлуктенко, А.В. Двухжилов. – К.: Наукова думка, 1984. – 200 с.

УДК 811.111’ 27

Герман Л.В.
(Харків, Україна)

НАЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА НОВОЗЕЛАНДСЬКОЇ ТОПОНІМІКИ

Стаття присвячена особливостям формування новозеландської топонімічної системи. Розглядаються історія її становлення, джерела походження та способи творення топонімів.

Ключові слова: *топонім, географічний об’єкт, номінація, джерела походження, спосіб творення.*

Статья посвящена особенностям формирования новозеландской топонимической системы. Рассматриваются история ее становления, источники происхождения и способы образования топонимов.

Ключевые слова*: топоним, географический объект, номинация, источники происхождения, способ образования.*

The article deals with the peculiarities of New Zealand toponymy system. The history of its formation, sources of their origin and ways of toponym formation are given.

Key words: *toponym, geographic object, nomination, sources of origin, ways of formation.*

Останнім часом зросла зацікавленість лінгвістів у вивченні ономастичної лексики, зокрема топонімії тієї чи іншої країни або її окремого регіону. Це зумовлено, в першу чергу, особливостями цього класу лексики, оскільки топоніми крім виконання адресно-

© *Герман Л.В., 2012*

вказівної функції є важливим джерелом знань про історичне минуле народу, його культуру, ментальність. Також вони несуть інформацію про історію мови, її лексичний склад та шляхи його поповнення тощо. Під «топонімом» ми вслід за М.В. Горбаневським розуміємо «компонент реальної системи географічних назв (які належать даному етносу і його історії, культурі, території проживання та ін.), який має загальну мовну історію і, в той же час, окрему історико-культурну біографію» [1: 22].

У сучасній вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці виокремлюється ряд підходів щодо дослідження географічних назв. Це хронологічний, етимологічний, історико-культурний, лінгвокраїнознавчий, структурно-словотвірний, дискурсивний та ін. У цьому контексті варто назвати прізвища таких вчених, як Г.М. Керт, М.В. Горбаневский, Э.М Мурзаев, В.В. Ощепкова, С.А. Попов, П.В. Секирин, А.В Суперанская, Г.Д. Томахин Hong-Key Yoon, E. Stokes та ін. [1-10], які зробили значний внесок у формування даного наукового напряму. В основі нашої роботи лежить поєднання двох підходів: історико-культурного та структурно-словотвірного.

Об'єктом дослідження є географічні назви однієї з колишніх колоній Британії, Нової Зеландії. Корпус топонімів, який підлягає аналізу, включає ойконіми (назви міст, островів, країни), гідроніми (назви водних об'єктів: річок, озер та ін.) та ороніми (назви елементів земної поверхні: гори, низовини та ін.) у кількості 250 назв, відібраних з «Новозеландської національної географічної карти» [11]. Предмет дослідження складають історія формування, джерела походження та способи творення новозеландських топонімів.

Зазначимо, що новозеландська топонімічна система у своєму становленні пройшла декілька етапів. Перший - доколонізаційний, який ми підрозділяємо на два періоди. Один з них пов'язаний із заселенням островів Нової Зеландії маорійцями, яке розпочалося з 1350-х років. Цей народ, який переселився в Нову Зеландію з легендарної землі Гавайки, почав надавати географічним об'єктам свої маорійські назви. Але до прибуття європейців, перших місіонерів, за допомогою яких була створена маорійська писемність, ці назви існували лише в усній формі. Номінувалися географічні об'єкти в честь перших поселенців (Kupe, Ngahue, Toi): Tao-nui-o-Kupe (зараз Cape Jackson), історичних подій: Taupo-nui-a-Tui (зараз ця назва скорочена до Taupo), попередніх місць проживання маорі: Maketu(місто, розташоване в Bay of Plenty), деякі були пов'язані з полінезійською міфологією та релігією: Tane «in honour of forest god». Переселення тривало декілька століть. У легендах і зараз згадуються назви каноє, на яких прибули на острова Нової Зеландії маорійці (Aotea, Arawa, Tainui, Horouta та ін.), а самі вони знають від якого екіпажу каноє ведуть родословну їх предки. Перша назва Aotearoa «a long white cloud» у цей час була присвоєна країні саме маорійцями. Другий період розпочався з відкриття островів Нової Зеландії європейцями і тривав до 1840 року, до початку колонізації країни Британією. Першим, хто відкрив країну, був А. Тасман, голландський мореплавець (1642-1644рр.), який пройшовши вздовж узбережжя островів, дав назву Новій Зеландії Staaten Land, яка потім була перейменована голландським урядом в Nieu Holland, а пізніше названа в честь однієї з провінцій Нідерландів Nieuw Zeeland, звідки і з'явилася назва New Zealand. З іменем А. Тасмана пов'язані назви деяких географічних об'єктів (Tasman Sea, Tasman Valley). Але хоча А. Тасман відкрив Нову Зеландію, вона більше 100 років залишалася terra incognita (до прибуття Дж. Кука в 1769 році на острова). Він здійснив

декілька експедицій до Нової Зеландії і склав детальну карту узбережжя, давши назви островам, затокам, містам та іншим географічним об'єктам (Flat Island, Bay of Plenty, Poverty Bay). Інші європейці, які відвідали країну, залишили незначний слід у топоніміці країни (серед них, наприклад, французький мореплавець Дюмон Дюрвіль (1827р.), який дав назву проливу Passe des Francai (French Pass). Другий, колонізаційний, етап розпочався в 1840 р. і тривав до 1940-х років, коли Нова Зеландія стала самоврядною державою, домініоном Британії. На початку колонізації географічні об'єкти номінувалися картографами, які працювали у складі колонізаційних товариств або урядових установ. У цьому зв'язку необхідно згадати ім'я Джона Томсона, який номінував велику кількість географічних об'єктів. У 1894 р. був прийнятий документ «Designations of District Act», який надавав право губернатору здійснювати номінування географічних об'єктів та упорядковувати існуючі назви. У ці часи виникли такі назви, як Queenston, Kingston, Alexandra та інші. У 1924 р. міністром земельних ресурсів Нової Зеландії була створена «Honorary Geographic Board of New Zealand », яка в той час була консультативним органом з питань надання назв географічним об'єктам у країні. У 1946 році була заснована «New Zealand Geographic Board», у функції якої входило найменування нових географічних об'єктів або внесення змін в існуючу топоніміку країни. Це стосувалося міст, районів, гір, річок, заток, озер тощо. Але до цього переліку не входили такі об'єкти, як вулиці, дороги, національні парки, країна та ін. Таким чином, держава почала регулювати процес формування національної топонімічної системи. Саме в цей час розпочався постколонізаційний етап у становленні новозеландської топоніміки. Законом 1946 р. уряд країни керувався впродовж декількох десятиліть і лише в 2003 р. закон став переглядатися, доопрацьовуватися. Оновлений варіант закону був представлений на розгляд парламенту у 2007р., а в 2008 р. він був затверджений. Згідно з цим документом до обов'язків та функцій Новозеладської Географічної служби входило призначення нових назв неназваним ще географічним об'єктам, припинення існування деяких функціонуючих назв і заміна їх новими та ін. При перегляді топонімів перевагу надають топонімам, які мають історичне, культурне значення, які надаються в честь перших дослідників країни, перших поселенців. Особлива увага приділяється маорійським назвам, з якими пов'язано історичне минуле і сучасне країни.

Щодо походження географічних назв, то нами визначені такі групи: етнічні топоніми, які походять від найменувань племен, народів, що жили або живуть на території країни: Te Whanganui a Tara «derives from Tara, a grandson of Kupe and ancestor of several local iwi»; ландшафтні, які відображають властивості рельєфу, водних басейнів тощо: Greymouth «named for its location at the mouth of the Grey River»; меморіальні, названі в честь перших поселенців, визначних осіб (британських політиків, вчених, письменників тощо), подій та ін.: Cook Strait «in honour of James Cook» Greytown, Grey River «named after politician George Edward Grey»; соціально-історичні, виникнення яких пов'язано з характером виробництва та особливостями соціально-економічного життя: King Country «district where Maori King movement led by King Tawhio flourished in 1980 years»; вторинні, перенесені з інших країн: Великобританії (Canterbury, Brighton Dunedin), Франції (Fabaux)». Названі вище групи географічних назв виділені на основі класифікації, запропонованої С.Н.Басиком [12].

Особливостями становлення новозеландської топоніміки є те, що вона, по-перше, формувалася на основі маорійської, яка вже існувала до прибуття на острова Нової Зеландії перших дослідників, місіонерів та британських колонізаторів (у деяких місцях, особливо на острові Північному маорійські назви кількісно значно перевищують англійські). По-друге, англійська мова, перенесена на острова Нової Зеландії, зробила свій значний внесок у формування національної новозеландської топоніміки. Британці надавали географічним об'єктам назви, спираючись на ті моделі і норми, які існували в англійській мові Британії. Мотиви для найменування були різними: номінувалися об'єкти в честь перших відвідувачів країни (А. Тасмана, Дж. Кука та ін. –Tasman Sea, Cook Strait); вчених, дослідників, в пам'ять про свою батьківщину переносилися назви з Англії, Шотландії, Ірландії (Dunedin, Brighton). По-третє, контакти з носіями інших мов та національних варіантів (особливо в період золотої лихоманки) не могли не залишити свій слід у топоніміці країни: Fabaux Strait.

Розглянемо словотворчі процеси, які лежать в основі формування топонімів. Щодо творення їх на матеріалі англійської мови, то слід зазначити, що найбільш продуктивними виявилися такі способи: а) словоскладення: Macetown (named after brothers Charles, Herry and John Mace); Coalgate(named as the gateway to coalfields in inland Canterbury); б) суфіксація (за допомогою словотворчих елементів -ton, -tun, - borough, -burg, -den, -worth, які додаються до власних назв, як правило, прізвищ): Masterton «after the local pioneer J.Master», Martinborough «after the town's founder J.Martin»; в)сполучення слів: гора Mount Hicks; міста North Upper Hutt, Lower Hutt; г)семантичний спосіб, оснований на метонімічному (наприклад, коли міста іменуються за назвами річок, або навпаки: Thames «назва британської річки Темзи використовується для номінації новозеландського міста») чи метафоричному переносі, який базується на схожості географічного об'єкта (за формою, зовнішнім виглядом тощо) з іншими предметами, наприклад, частинами тіла людини, тварини, предметами побуту тощо: Windwistle «a town», Two Thumb Range «a hill».

Запозичення представлені, в першу чергу, маорійськими лексичними одиницями: Aotearoa «common name for New Zealand since the early 20th century» which means « a long white cloud», Waipouri «a river», from wai «water» and pouri «dark». Одні з них мають прозору семантику (у випадку з Waipouri), оскільки є дескриптивними утвореннями, які містять слова, що номінують географічний об'єкт (наприклад, awa «a river», maunga «a mountain», moana «a sea», puke «a hill», roto «a lake» та ін.) та слова-означення. В основі утворення інших (наприклад, Aotearoa) лежить образний метафоричний перенос. Іншими джерелами запозичання є європейські мови (зокрема, французька: гори Elie de Beaumond, La Perouse і такі національні варіанти англійської мови, як британський, американський, австралійський: міста Canterbury, Brighton, річка Clutha («a variant from Clyde») – були перенесені з британського, а Wellington- з американського національного варіанта та ін. Деяка кількість номінацій представлена гібридними утвореннями: маорійське слово та англійська лексична одиниця: Mahurangi Harbour, Hauraki Gulf.

Провівши спостереження над топонімікою Нової Зеландії, робимо висновок про те, що вона представляє історично сформовану систему географічних назв, які відображають етнічне, географічне, культурне розмаїття країн, її минуле. При цьому для неї, як і для інших груп лексики, характерна мінливість. Так, в одних випадках разом з появою

нового географічного об'єкта з'являється і нова назва, в других – відбувається заміна одного топоніма іншим, по-третє – існуючі назви видозмінюються (наприклад, відбувається фонетична, графічна адаптація маорійської назви до норм англійської мови, скорочення назв тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбаневский М.В. Русская городская топонимия: проблемы историко-культурного изучения и современного лексикографического описания: автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра филол. наук/ Горбаневский. – М.:Ин-т русского языка им.А.С.Пушкина, 1994. – 39 с.

2. Керт Г.М. Информационные технологии в исследовании топонимики// Г.М. Керт, В.Т. Вдовицын // Ел. ресурс: www./toris/content.ru.phml.

3. Мурзаев Э.М. География в названих/ Э.М. Мурзаев. – М.: Наука, 1979. –168с.

4. Ощепкова В.В. Культурологические, этнографические и типологические аспекты лингвострановедения: автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра филол. наук. – М.: МПУ, 1995. –35с.

5. Попов С.А. Отражение русской ментальности в географических названих/ С.А. Попов //Русский язык, культура, история: сб. материалов 2 науч. конф. лингвистов, литературоведов, фольклористов. – М., 1997. – Ч.1. – С. 206-207.

6. Секирин П.В. Отражение особенностей общественно-исторического развития Канады в географических названиях/ П.В. Секирин // Грамматические и лексические аспекты регионального варьирования полинациональных языков. – К.: КГПИИЯ, 1988. – С.46-49.

7. Суперанская А .В. Микротопонимия, макротопонимия и их отличие от собственно топонимии/ А .В. Суперанская //Микротопонимия. – М.: Наука, 1967. – С.31-38.

8. Томахин Г.Д. Топонимы США в лингвострановедческом аспекте/ Г.Д. Томахин // Топонимия и общество. – М., 1989. – С.82-98.

9. Hong-Key Yoon. An Analysis of Place-names of Cultural Features in New Zealand// New Zealand Geographer, 1980. – Vol.36. – N1. – P.30-34.

10. Stokes E. Geographic Naming in New Zealand// //New Zealand Geographer, 1994. – Vol.50. – N2. – P.51-54.

11. National Geographic New Zealand Wall Map. – Режим доступу: http: www. maps/ com/maps.aspx?pid+ 11101.

12. Басик С.Н. Общая топонимика: учеб. пособие/ С.Н. Басик. –Минск: БГУ, 2006. – 200 с.